X.

DE ALGEMEEN MAATSCHAPPELIJKE ARBEID.

a. Tweeërlei vorm van distributie.

In de vooraf gaande hoofdstukken hebben we ons reeds met de algemeene grondslag der distributie beziggehouden. Zoolang de goederen zich nog in de kringloop der productie bevinden, worden ze d o o r g e g e v e n , "gedistribueerd" op de grondslag van de maatschappelijk gemiddelde productietijd. Treden ze uit deze kringloop, om in de individueele consumptie over te gaan, dan geschiedt de distributie naar dezelfde grondslag, terwijl de arbeidstijd de m a a t s t a f voor de individueele consumptie is. Eèn economische wet regelt dus het heele bedrijfsleven, zoowel de productie als de consumptie. Dezelfde economische wet regelt zoowel ieder onderdeel van het bedrijfsleven, als het Geheel. Of, zooals we het ook kunnen zeggen:

DE EENE ALGEMEENE WET. DIE HET HEELE BEDRIJFSLEVEN BEHEERSCHT, MANIFESTEERT ZICH IN IEDERE AFZONDERLIJKE VERSCHIJNINGSVORM VAN HET MAATSCHAPPELIJK STOFWISSELINGSPROCES.

We moeten nu echter een groep van bedrijven binnen de gezichtskring trekken, die deze algemeene wet schijnen te doorbreken. In de eerste plaats bedoelen we dan die bedrijven, die buiten het eigenlijke gebied der productie vallen, maar die toch voor het maatschappelijk leven onontbeerlijk zijn. Hieronder vallen bijvoorbeeld allerlei economische en politieke Raden, de bedrijfsorganisaties voor algemeen maatschappelijke boekhouding, ziekenzorg, onderwijs, het aanleggen en het onderhouden van parken, allerlei cultureele en sociale instellingen enz. Het eigenaardige van deze bedrijven is, dat ze geen eigenlijk product vervaardigen, maar ze verrichten een "dienst" voor de samenleving. Al deze bedrijfsorganisaties verbruiken wel productiemiddelen, grondstoffen en levensmiddelen voor de betrokken arbeiders, maar het is voor sommige onmogelijk, voor andere onwenschelijk deze "dienst" tegen inlevering van verbruiksgeld in de consumptie te doen overgaan. De aard van deze bedrijven brengt mee, dat ze hun "product", hun "dienst", z o n d e r economische maatstaf in de consumptie overgeven. Ze werken dus "gratis" voor de consumenten, TERWIJL HIER TEVENS HET NEMEN NAAR DE BEHOEFTE VERWEZENLIJKT IS. We hebben hier dus een groep van bedrijven, voor welker "product" de arbeidstijd n i e t als maatstaf der consumptie geldt.

Ten opzichte van de distributie der "consumptiegoederen" onderscheiden we dus twee typen van bedrijf. Het eerste type, dat z'n product tegen inlevering van verbruiksgeld in de

consumptie overdraagt, noemen we PRODUCTIEVE BEDRIJVEN . De andere, die "gratis" werken, die volgens het principe van "nemen naar behoefte" werken, noemen we OPENBARE BEDRIJVEN, of BEDRIJVEN VOOR ALGEMEEN MAATSCHAPPELIJKE ARBEID (afgekort tot AMA-bedrijven).

b. De AMA - begrooting.

Het ligt voor de hand, dat dit verschil in distributie z'n verwikkelingen in het maatschappelijk bedrijfsleven meebrengt. "Diensten" als ziekenzorg, onderwijs enz., v e r b r u i k e n wel allerlei maatschappelijke goederen, maar ze voegen geen nieuw product aan de maatschappelijke voorraden toe. De zaak komt dus hierop neer, dat de arbeiders van de productieve bedrijven niet "de opbrengst van hun arbeid" alleen kunnen consumeeren, maar dat ze ook de arbeiders uit de openbare bedrijven moeten onderhouden, ja, dat ze zelfs ook productiemiddelen en grondstoffen voor deze "diensten" moeten vervaardigen.

Ziedaar de eigenaardige moeielijkheid.

Als de arbeiders bijvoorbeeld 40 uur per week in hun bedrijf hebben gewerkt, kunnen ze geen 40 uur aan arbeidsgeld krijgen, omdat dan niets voor de openbare diensten beschikbaar zou zijn! Ze moeten dus een deel van de opbrengst van hun arbeid aan deze diensten afstaan. Het is echter maar de vraag, welk deel? Hoeveel arbeid moeten ze voor de openbare bedrijven beschikbaar stellen?

Nu is deze laatste vraag gelukkig al heel gauw te beantwoorden. De boekhouding van de openbare diensten voltrekt zich op dezelfde wijze als van de productieve bedrijven. Ze berekenen evengoed hun verbruik aan productiemiddelen, grondstoffen en levende arbeid, zoodat de samenleving precies weet, hoeveel arbeid door onderwijs, ziekenzorg enz. wordt verbruikt. In de grond van de zaak gebeurt dus precies hetzelfde, als nu onder het kapitalisme geschiedt: de verschillende takken van AMA - bedrijf maken ieder een begrooting, hoeveel arbeid ze in de verschillende vormen van p, g en a in het loopende jaar denken te verbruiken. Het is de hoeveelheid arbeid, die de samenleving voor het loopende jaar voor de openbare bedrijven beschikbaar wenscht te stellen.

Om deze begrooting een overzichtelijke vorm te geven, bedienen we ons van dezelfde productieformule als voor de productieve bedrijven. Alleen plaatsen we de index o aan de voet der letters, om aan te duiden, dat we met Openbare bedrijven te doen hebben.

De productieformule voor ieder willekeurig openbaar bedrijf wordt dus:

$$(p_o + g_o) + a_o$$

Tellen we nu de "onkosten" van alle openbare bedrijven samen, dan hebben we een overzicht over het totaal-verbruik van alle openbare bedrijven, wat we eenvoudig willen voorstellen door de formule:

$$(P_o + G_o) + A_o$$

Vervangen we de letters duidelijkheidshalve door fictieve getallen, dan zou de algemeene begrooting voor de openbare diensten kunnen zijn:

(P_o + G_o + A_o = AMA - begrooting.

8 millioen + 50 millioen + 50 millioen = 108 millioen arb. uren.

Het is nu maar de vraag, o p w e l k e w ij z e deze "sociale onkosten" gedragen worden.

c. De gebruikelijke oplossing.

De gebruikelijke oplossing in het kapitalisme is deze, dat de staat zich de noodige middelen verschaft door het heffen van lallerlei directe en indirecte belastingen, d.w.z. hij ontneemt de consument het recht op een deel van z'n consumptoegoederen. Rusland lost het vraagstuk op, door het grootste deel van de winsten der staatsbedrijven in de staatskas te doen vloeien en door het heffen van indirecte belastingen. Zoo verschafte Rusland zich ook de noodige middelen, door opnieuw de Wodka (jenever) in te voeren, omdat dit ettelijke millioenen in de schatkist bracht. Sowjet-Hongarije bediende zich van dezelfde methoden: het verkreeg de noodige middelen door zijn "prijzenpolitiek", m.a.w. uit de monpoliewinsten der bedrijven en de meerwaarde der arbeidskracht.

Dit is de practische oplossing.

De theorie kent echter nog twee oplossingen. Ten eerste de oplossing, die voor het "algemeen kartel" van Hilferding geldt. In deze fantastische fantasie levert het vraagstuk in het geheel geen moeilijkheden. De centrale leiding der productie bepaalt, waar productiemiddelen en grondstoffen heen moeten, terwijl ze tevens aan de consumenten "toewijst", hoeveel er voor ieder ter individueele consumptie staat. Het is waar: deze theorie is nogal arm, maar dat kunnen wij niet helpen.
De tweede oplossing is die van het berekenen van "de maatschappelijke productiekosten", dus de z.g. "principieële oplossing" van Varga. Hij wil de "sociale onkosten" in de prijs der producten opnemen. Toch is dit geen "prijzenpolitiek" te noemen, omdat hij i e d e r maatschappelijk product met een vast percentage verhoogd wil zien. Van een "politiek" omtrent de prijzen kan dan geen sprake zijn. Jammer genoeg, gaat Varga niet verder op z'n "principieële oplossing" in, zoodat we met deze magere aanwijzing tevrede moeten zijn. Toch is deze theorie wel verder te volgen, maar bij Leichter. We hebben dan meteen het voordeel, dat we hiermee bij een auteur komen, die het probleem exact weet te

vatten. Later zullen we nog zien, dat Leichter z'n exacte oplossing loslaat en zich ook aan de "prijzenpolitiek" te buiten gaat. Ten slotte moet hier nog gewezen worden op de oplossing van Marx (in de "Randglossen"), die zich niet met "prijzenpolitiek" bemoeit, die de sociale onkosten niet in de prijzen der producten opneemt, maar die de arbeiders minder aanwijzingen geeft op het maatschappelijk product.

Vatten we theoretische zoowel als de practische oplossingen samen, dan blijkt, dat men het algemeen over één ding eens is: n.l. dat de onkosten op de prijs der producten gelegd moet worden. (Uitgezonderd Marx)

Vanuit theoretisch gezichtspunt is deze methode echter zeer bedenkelijk, omdat we daarmee nooit een goed overzicht hebben "hoeveel arbeid de vervaardiging van ieder gebruiksvoorwerp kost". (Zie blz. 53). Het belemmert daarom een juist inzicht in de rationaliteit van de verschillende bedrijfsmethoden. Daarbij komt nog, dat het percentage, dat op de prijzen wordt gelegd, ieder jaar opnieuw vastgesteld moet worden, wat een "lastige schommeling in de prijzen" teweegbrengt. Er komt echter nog bij, dat de theoretici die alle producten in prijs willen verhoogen, dit niet doorvoeren, maar tot de doodgewone "prijzenpolitiek" hun toevlucht nemen. Daarom kan bij de huidige stand van het onderzoek naar het communistisch bedrijfsleven geen sprake zijn van een exacte verhouding van producent tot product. Wat aan de consumenten ten goede komt, blijft altijd een greep in het duister: we moeten afwachten, wat ons wordt "toegewezen".

We kunnen er echter niet genoeg de aandacht op vestigen, dat in dit probleem een van de belangrijkste vraagstukken van het communisme ligt. En daarom moeten de arbeiders bij alle toekomstfantasieën, die hun van verschillende zijden worden voorgehouden, steeds opnieuw weer de vraag stellen: hoe wordt het probleem van de sociale onkosten tot oplossing gebracht?

W a n t h i e r l i g t e e n v a n d e b e l a n g r i j k s t e w o r t e l s v a n h e t s t a a t s c o m m u n i s m e . H i e r l i g t e e n v a n d e b e l a n g r i j k s t e w o r t e l s v a n d e o v e r h e e r s c h i n g d e r a r b e i d e r s k l a s s e .

De bevoorrechte klassen zullen als laatste positie, om hun bevoorrechting te handhaven, zich op het bolwerk van de prijzenpolitiek terugtrekken.

d. De oplossing bij Leichter.

De eerste, die de oplossing van dit probleem naderbij gebracht heeft, is Otto Leichter, wat hem mogelijk was, doordat hij het bedrijfsleven op de bodem van de arbeidstijdrekeling plaatste.

De eerste "bron van onkomsten" voor de sociale onkosten vinden we in de "winsten" der bedrijven. Eigenlijk is dat bij Leichter een eigenaardig geval. Ofschoon hij het "het meest voor de hand liggende vindt", de productenstroom langs de baan van de "eraan bestede maatschappelijke arbeidstijd" (Leichter - blz. 38) te leiden, voert hij dit n i e t door. Wel vereenigt hij de gelijksoortige bedrijven tot een "Gilde", maar hij benut dit niet, om de tegenstelling tusschen de verschillende bedrijfsgemiddelden en het maatschappelijk gemiddelde op te lossen. (Zie hiertoe het hoofdstuk: Kautskyaansche moeilijkheden). De productietijd van het slechtste, dus het "duurste" bedrijf geldt als "prijs" van het product, zoodat de beter ingerichte bedrijven, juist als onder het kapitalisme, een "extra-winst" kunnen maken. Van deze "winstgevende" bedrijven zegt hij dan:

> "Deze zullen dan een differentiaal-rente, of - kapitalistisch gesproken - een extra-winst maken, die natuurlijk niet deze fabriek alleen mag toevloeien, maar - alweer kapitalistisch gesproken - door belastingen vereffend moet worden."
>
> (Leichter - als boven - blz. 31)

Natuurlijk zijn deze "inkomsten" niet voldoende en voor Leichter ook niet principieël. Als hij het vraagstuk verder onderzoekt, tracht hij het exact te vatten, wat een wezenlijke vooruitgang is bij alles, wat we op dit gebied hebben. Hij wil ten eerste alle algemeene onkosten samentellen, zooals wij dat in onze fictieve AMA - begrooting hebben gedaan en dan tevens vaststellen, hoeveel arbeidsuren per jaar door a l l e arbeiders te zamen wordt gewerkt. (Dat hiervoor een algemeen maatschappelijke boekhouding noodzakelijk is, spreekt wel van zelf). Brengt men deze twee getallen in verhouding, dan meent Leichter daarmee een getal gevonden te hebben, dat aangeeft, hoeveel arbeidstijd ieder arbeider per uur aan de samenleving moet afstaan, om alle sociale onkosten gedekt te krijgen. Deze "aftrek" laat hij dan tot stand komen, door de productietijd der producten overeenkomstig het er aan bestede aantal uren te verhoogen. Alvorens dit nader te verduidelijken, geven we eerst woordelijk, wat hij daaromtrent opmerkt:

> "Ieder bedrijf zal dus met een jaarlijks bij het opstellen der balans of - socialistisch gesproken - van het productieplan, vast te stellen norm voor algemeene onkosten van het bedrijfsleven moeten rekenen.....
>
> "De totaal-som der algemeene onkosten, die daardoor op de totaal-productie rusten, zullen tot een of andere grootheid in betrekking gezet worden, waarschijnlijk het beste tot het totaal van de bij de productie en distributie gewerkte arbeidsuren en het zoo ontstane verhoudingsgetal zal bij de berekening der kosten van het product op de uitgegeven loonsom toegeslagen worden, ZOODAT IN DE KOSTPRIJS DER WAREN OOK DE KOSTEN DER SAMENLEVING WORDEN OPGENOMEN.
>
> (Leichter - als boven - blz. 65/66)

Omdat getallen altijd beter spreken dan woorden, willen we de bedoeling van Leichter in fictieve getallen weergeven.

Leichter stelt de kwestie zoo:

> Laat de AMA - begrooting in totaal zijn 108 millioen arb.uren. Laat het aantal gewerkte uren van alle arbeiders te zamen 650 millioen zijn. Per uur en per hoofd geeft dat aan sociale onkosten 108/650 = 0.166 uur.

Nu moeten de sociale onkosten nog in de prijs der waren opgenomen worden. Daartoe nemen we weer eens ons voorbeeld van de schoenenfabriek. (Zie blz. 56). De prijs wordt nu bij Leichter als volgt:

(p + g) =	a +	AMA	= prijs.
1250 + 61250 =	62500 +	62500 x 0.166	= 135375

Dat is gemiddeld 3.384 uur per paar.

De "productiekosten" zijn nu dus hooger, dan in onze berekening, wat trouwens van zelf spreekt. De "meeropbrengst" moet nu door alle bedrijven aan de algemeene kas afgedragen worden, waarmee inderdaad alle kosten gedekt zijn.

We hebben deze nadere toelichting van het Leichtersche principe niet weergegeven, omdat we het er mee eens zijn. Integendeel. De formuleering is fout. Dat zou zich daarin openbaren, dat bij deze wijze van berekening zelfs m e e r dan de sociale onkosten worden opgebracht. We willen deze "onreinheid" er echter niet uithalen, omdat we het heele principe van de hand wijzen. De fout is echter ontstaan, doordat Leichter in werkelijkheid geen klare voorstelling heeft, van wat er eigenlijk gebeurt. Dat blijkt hieruit, dat hij zegt, dat de sociale onkosten w a a r s c h ij n l ij k het beste tot de arbeid in verhouding gebracht kunnen worden. De werkelijkheid is echter, dat er geen andere mogelijkheid is!

e. De practische oplossing bij Leichter.

Ondertusschen zijn bovenstaande beschouwingen van Leichter voor hem niet meer dan een theoretische aardigheid, Hij meent het evenwel niet zoo ernstig. En voor wie het niet begrijpt, is het heelemaal niet erg, want Leichter past het in de practijk toch niet toe. In de practijk stoort hij zich in het geheel niet aan z'n verhoudingsgetal. Ja, hij kijkt er zelfs niet naar! Het is zelfs een raadsel, waarom hij het eigenlijk berekend wil zien. Dit verhoudingsgetal heeft alleen dan zin, als <u>alle</u> producten volgens <u>deze</u> <u>maatstaf</u> in prijs verhoogd worden. En hoe past

Leichter het toe? Wel, als volgt:

"Wel is waar zou het onrechtvaardig zijn, en zou het bijna als indirecte belasting werken, als men op alle goederen, op de primitiefste zoowel als op de meest gecompliceerde, op de beslist noodzakelijke zoowel als op de meest overbodige, dezelfde norm voor algemeene onkosten werd gezet. Het zal t o t d e b e l a n g r i j k s t e t a a k v a n h e t e c o n o m i s c h p a r l e m e n t o f d e o p p e r s t e l e i d i n g v a n h e t b e d r i j f s l e v e n b e h o o r e n, voor iedere tak van industrie of voor ieder product de norm voor algemeene onkosten vast te stellen, altijd toch zoo, dat de totaalonkosten der samenleving gedekt worden. Zoo zal het ook mogelijk zijn, de prijspolitiek vanuit centrale gezichtspunten te beinvloeden....."

(Leichter - als boven - blz. 66)

Tot onze spijt moeten we hier verklaren, dat bij Leichter de spraak klaarblijkelijk dient, om de gedachte te verbergen. Om het verwijt van "indirecte **belastingen**" te ontgaan, wil hij niet alle leden der samenleving de kosten van onderwijs, ziekenzorg enz. gelijkelijk doen dragen, maar klaarblijkelijk op hen met een "grooter inkomen" zwaarder doen rusten, dan op hen, die door de voedingsphysiologen gelukkig gemaakt zijn. We moeten hier ronduit zeggen, dat het voor ons nu JUIST WEL het karakter van indirecte belastingen draagt. De zaak waarom het hier gaat, betreft toch de **kosten** der ALGEMEEN MAATSCHAPPELIJKE INRICHTINGEN. Waarom moeten de rijken hier meer bijdragen, dan de physiologisch-wetenschappelijk-gevoeden?

Is dat misschien het kwade geweten van Leichter voor z'n **antagonitische** verdeeling van het maatschappelijk product?

Overigens gelooven we met Leichter, dat het inderdaad tot de belangrijkste taak van "het economisch parlement" zal behooren, om vast te stellen o p w e l k e p r o d u c t e n en h o e v e e l indirecte belasting zal worden geheven. Natuurlijk! Dat is een strijd om de verdeeling van het "volksinkomen" en hoe deze verdeeling dan ter slotte tot stand zal komen, dat wordt beslist door D E M A C H T S V E R H O U D I N G E N I N D E L E I C H T E R S C H E K L A S S E N M A A T S C H A P P I J!

Het zal daarvan afhangen, hoeveel macht de arbeidersklasse tegen de "opperste leiding" kan ontwikkelen.

f. De marxistische oplossing.

Wanneer wij spreken van de "marxistische oplossing" van het probleem, dan bedoelen we daarmee geenszins, dat Marx deze gegeven heeft. Of hij zich wel of niet over het vraagstuk heeft uitgelaten, heeft daarmee niets te maken. Om dit duidelijk te maken, zij hier meegedeeld, dat we het belangrijkste geschrift van Marx op dit punt, de "Randglossen", bij ons onderzoek

naar de problemen van het communistisch bedrijfsleven niet kenden Voor de oplossing van het probleem der "sociale onkosten" moesten we ons daarom laten dragen door de marxistische d e n k w ij z e die ons direct tegenover alle communistische economen plaatste. Eerst later, na afsluiting onzer studie, kregen we de "Randglossen" in handen, waarbij bleek, dat onze zienswijze v o l k o m e n met die van Marx overeen komt.

Bij het onderzoek naar de beweging van het communistisch bedrijfsleven moeten we ons laten dragen door het bewustzijn, dat iedere vorm van samenleving z'n eigen economische "bewegingswetten" heeft. Als centrale categorie, die zoowel het bedrijfsleven als geheel, zoowel als ieder deel afzonderlijk regelt en ordent, vonden we de maatschappelijk gemiddelde productietijd.

Deze bewegingswet bepaalt echter tegelijk de oplossing van het probleem der "sociale onkosten". Zeer zeker is het "denkbaar", dat de kosten l a n g s d e o m w e g v a n "p r ij s - v e r h o o g i n g e n" gevonden worden. Maar daarmee is dan de wet van de gemiddelde productietijd doorbroken, wat in de "internationale" goederenbeweging tot allerlei verwikkelingen voert en bovendien (zooals we nog zullen zien) d e g r o e i v a n h e t c o m m u n i s m e belemmert. De regelende functie van de gemiddelde productietijd moet VOL gehandhaafd worden, zoodat de "sociale onkosten" alleen verkregen kunnen worden uit een d i - r e c t e a f t r e k van het verbruiksgeld. DAT IS DE PRINCIPIEELE OPLOSSING. Of deze aftrekt direct in het bedrijf geschiedt, of op andere wijze wordt verrekend, dat doet niet ter zake.

g. De uitbetalingsfactor.

Na deze pricipieele oplossing kunnen we tot een meer concrete beschouwing overgaan. Daartoe moeten we goed in het oog vatten, wat er bij de verdeeling van het maatschappelijk product eigenlijk gebeurt. Dat is dan dit:

Stellen we ons voor, dat alle bijvoorbeeld in een jaar vervaardigde goederen in één groot magazijn te zamen gebracht zijn. Uit deze maatschappelijke voorraad nemen allereerst de z.g. "productieve" bedrijven hun verbruikte productiemiddelen en grondstoffen, om een nieuwe productieperiode te kunnen beginnen. Daarna nemen de "openbare" bedrijven zooveel productiemiddelen en grondstoffen, als hun begrooting aangeeft. D e r e s t wordt door a l l e a r b e i d e r s t e z a m e n geconsumeerd.

Dit is het wezenlijke van w a t er eigenlijk gebeurt. Maar de wijze w a a r o p de verdeeling zich voltrekt, is natuurlijk niet zoo. In de werkelijkheid geschiedt deze niet na een jaar, maar op iedere minuut van de dag. Ook dient niet uit het oog verloren te worden, dat het kenmerk van "productieve" bedrijven dit is, dat ze niet "gratis" werken en zich daardoor zelf reproduceeren. Ze hoeven echter volstrekt geen eigenlijk "product" te leveren. Zoo bijvoorbeeld transportbedrijven, voor zoo ver ze niet onder de "openbare" bedrijven vallen. Al deze bijkomstigheden v e r s l u i e r e n de wezenlijke gang der dingen.

We laten deze versluieringen voorloopig voor wat ze zijn en willen de wezenlijke gang, zooals deze boven is geformuleerd, aan de hand van getallen nog eens geven. Daartoe nemen we aan, dat de begrooting voor de "productieve" bedrijven er als volgt uit ziet:

(P + G) + A = PRODUCTENMASSA.

100 mill. + 600 mill. + 600 mill. = 1300 mill. arbeidsuren.

Uit deze productenmasssa van 1300 millioen arbeidsuren vernieuwen deze bedrijven dus eerst hun productiemiddelen en grondstoffen, z o o d a t e r n o g 6 0 0 m i l l i o e n p r o d u c t o v e r b l i j f t .
V A N D E Z E R E S T moet het benoodigde voor de openbare bedrijven afgenoemen worden. Waaruit blijkt, dat de "sociale onkosten" a l l e e n d o o r d e l e v e n d e a r b e i d s k r a c h t g e d r a g e n k u n n e n w o r d e n .
Vervolgen we de verdeeling van het maatschappelijk totaal-product verder, dan moeten we de reeds vroeger aangegeven begrooting voor de sociale bedrijven nog even opzetten. Deze was:

(P_o + G_o) + A_o = "diensten"

8 mill. + 50 mill. + 50 mill. = 108 mill. arbeidsuren.

Volgens deze begrooting hebben de openbare bedrijven dus voor 58 millioen arbeidsuren product noodig, om hun productiemiddelen en grondstoffen te vernieuwen. Deze worden dus van de rest van 600 millioen afgetrokken, zoodat nog 542 millioen arbeidsuren product over blijft. Deze 542 millioen staan voor a l l e a r b e i d e r s t e z a m e n ter individueele consumptie.

De vraag is nu maar: Hoevgel is dat voor ieder arbeider? Om dit te beantwoorden, zullen we vaststellen w e l k g e d e e l t e ze ieder van het product krijgen. Daarmee is dan het vraagstuk opgelost.

A l l e a r b e i d e r s t e z a m e n verrichten 650 millioen arbeidsuren. (In de "productieve" bedrijven 600 millioen en in de "openbare" 50 millioen) Er staan echter nog slechts 542 millioen arbeidsuren ter consumptie. Ieder krijgt dus slechts het 542 : 600 = 0.83 deel.

Het getal, dat op deze wijze verkregen wordt en dat dus aangeeft, voor welk gedeelte van hun arbeid de arbeiders gebruiksgeld ontvangen, willen we kortheidshalve d e u i t b e t a l i n g s f a c t o r noemen, hoewel het juister zou zijn, te spreken van de "f a c t o r d e r i n d i v i d u e e l e c o n s u m p t i e". Deze blijkt in ons voorbeeld 0.83

te zijn, zoodat de arbeider, die 40 uur heeft gewerkt, slechts voor 0.83 x 40 = 33.2 uur ter consumptie ontvangt.

Nu zullen we hetzelfde vraagstuk voor de derde keer bekijken. Eerst gaven we de "principieele oplossing"; daarna deze oplossing in getallen, en nu zullen we haar in een algemeene vorm gieten. Het is dus telkens precies hetzelfde, maar anders uitgedrukt. Hoe luidt nu de algemeene vorm voor de uitbetalingsfactor?

Het probleem is de verdeeling van A. Daarvan wordt afgetrokken (P_o + G_o), zoodat overblijft A - (P_o + G_o). Het restant wordt verdeeld over A + A_o arbeidsuren, zoodat voor ieder beschikbaar is:

$$\frac{A - (P_o + G_o)}{A + A_o}$$

Vervangen we nu duidelijkheidshalve de letters der formule door de concrete getallen uit ons voorbeeld, en noemen we de uitbetalingsfactor U, dan wordt deze:

$$U = \frac{600 - 58}{600 + 50} = \frac{542}{650} = 0.83$$

Deze berekening, die zeer eenvoudig is, is mogelijk, doordat alle bedrijven nauwkeurig boekhouden over hun verbruik aan productiemiddelen, grondstoffen enlevende arbeid. De algemeen maatschappelijke boekhouding, die door eenvoudig "gireeren" de stroom der producten registreert, beschikt op eenvoudige wijze over alle gegevens, die voor het vaststellen der uitbetalingsfactor noodig zijn; ze worden door eenvoudige optelling in het girokantoor verkregen.

Bij deze gang van zaken wordt door niemand iets "toegewezen". Het is geen verdeeling door personen, maar door de zakelijke productie zelf. De verhouding van de producent tot het maatschappelijk product ligt in de dingen zelf. Dat is dan ook de verklaring van het geheim, waarom een staatsapparaat in de productie niets te zoeken heeft. Het heele bedrijfsleven staat op een zeer reeële grondslag, waarbij de producenten zelf het heele proces kunnen leiden en beheeren, terwijl iedere voedingsbodem voor uitbuiting en onderdrukking ontbreekt. Alleen op deze grondslag worden dan ook de voorwaarden geschapen, waarop de staat kan "afsterven" en zijn plaats in het museum van oudheden kan krijgen, naast het spinnewiel en de bronzen bijl.

(Engels)

h. Het groeiproces van het communisme.

Het is van belang, bij onze beschouwingen over de uitbetalingsfactor hier tevens het groeiproces in de gezichtskring te brengen, omdat dit hiermee ten nauwste samenhangt.

Als een van de karakteristieke kenmerken van de openbare bedrijven noemden we, dat hier het "nemen naar beheofte" is verwezenlijkt, zoodat hier de maatstaf van het arbeidsuur geen rol meer speelt in de individueele consumptie. Met de groei van het communisme zal dit type van bedrijf waarschijnlijk steeds meer worden uitgebreid, zoodat verschillende takken van levensmiddelenvoorziening, het personentransport (dit is ook individueele consumptie!), woningdienst, kortom: de voorziening van de a l g e m e e n e b e h o e f t e n op deze grondslag komt te staan. Natuurlijk zal steeds vooraf overwogen moeten worden, of een dergelijke distributie voor een bepaalde tak van bedrijf niet te groote offers voor de samenleving met zich mee brengt. In ieder geval is deze ontwikkeling een p r o c e s dat zich echter voor zoo ver het het technische gedeelte betreft, snel laat voltrekken. Hoe meer de samenleving groeit, hoe meer consumptiegoederen naar dit principe worden gedistribueerd, hoe minder de individueele arbeid de maatstaf zal zijn voor het individueel te consumeeren deel van het maatschappelijk product. Hoewel de arbeidstijd dus de rol vervult van maatstaf te zijn voor de individueele distributie, w o r d t d e z e m a a t s t a f i n d e l o o p d e r o n t w i k k e l i n g v e r n i e t i g d !

In dit verband herinneren we aan hetgeen Marx van de distributie zei: (Zie blz. 27)

> "De manier van deze verdeeling zal verschillen met de bijzondere aard van het maatschappelijk productieorganisme en de daarmee overeenkomende ontwikkelingshoogte der producenten. Slechts ter vergelijking met de warenproductie onderstellen wij, dat het aandeel van iedere producent in de levensmiddelen bepaald wordt door zijn arbeidstijd."
>
> (Marx - "Das Kapital" - Bnd.I blz.91
> Kiepenheuer Verlag - Berlin.)

Wat wij met onze beschouwingen aantoonen, is echter, dat de weg naar de v e r m a a t s c h a p p e l i j k i n g d e r d i s t r i b u t i e v a n c o n s u m p t i e g o e d e r e n klaar en duidelijk is afgebakend. De arbeidstijd is steeds slechts de maatstaf voor het NOG individueel te consumeeren deel van het maatschappelijk product.

Deze vermaatschappelijking der distributie voltrekt zich niet automatisch, maar ze is gebonden aan het initiatief der arbeiders. Voor dit initiatief is echter ook plaats. Is de productie zoo ver geordend, dat een bepaalde tak van productie, die een consumptiegoed aflevert, "glad" verloopt, dan staat

niets in de weg, deze tak bij de openbare bedrijven te voegen. A l l e b e r e k e n i n g e n i n d e b e d r i j v e n b l i j v e n d a a r b i j t o c h d e z e l f d e .

Hier behoeven de arbeiders niet te wachten, of het de heeren staatsambtenaren gelegen komt, of zij deze tak van bedrijf wel voldoende in de hand hebben, maar doordat ieder bedrijf of complex van bedrijven in hun berekeningen een gesloten geheel is, kunnen de producenten het zelf voltrekken. Juist door het eigen beheer is de productie zeer bewegelijk.

In dit verband dient er op gewezen, dat de groei van het communisme in verschillende gebieden verschillend snel zal gaan. In het eene gebied zal de behoefte aan "cultureele" instellingen zich krachtiger doen gevoelen dan in een ander. Besluiten de arbeiders in een district bijvoorbeeld meerdere leeszalen te openen, dan kunnen ze dit zonder bezwaar doen. Er komen dan instituten bij, die een meer plaatselijk belang hebben, zoodat de kosten daarvoor ook door het betreffende district gedragen worden. D.w.z.: voor dat district ondergaat de uitbetalingsfactor een correctie, wat dus als een "plaatselijke belasting" werkt. Zoo kunnen de arbeiders dus het leven in z'n duizenderlei schakeeringen zelf "maken".

Juist dit groeiproces van het communisme maakt het ook noodzakelijk, dat de "sociale onkosten" door middel van een uitbetalingsfactor gevonden moeten worden en niet langs de omweg van "prijsverhoogingen", omdat dit direct de zelfactiviteit en de eigen-vorming-van -het-leven aan banden zou leggen.

Het groeiproces van "nemen naar behoefte" is dus een bewuste handeling van de samenleving, terwijl de snelheid van deze groei in hoofdzaak bepaald wordt door de "ontwikkelingshoogte" der verbruikers. Hoe sneller ze leeren, spaarzaam met het maatschappelijk product om te gaan, d.w.z. hoe sneller ze leeren, het niet noodeloos te verbruiken, des te sneller kan de distributie vermaatschappelijkt worden.

Voor de berekeningen in de totaal-productie maakt het weinig verschil, of er veel of weinig openbare bedrijven zijn. Zoodra een bedrijf, dat eerst z'n product tegen verbruiksgeld in de consumptie gaf, tot het openbare type overgaat, wordt de totaal-begrooting der openbare bedrijven grooter en die der "productieve" bedrijven kleiner. De uitbetalingsfactor wordt dus steeds <u>k l e i n e r</u> , naar mate het communisme groeit. Geheel verdwijnen kan hij waarschijnlijk nooit, omdat uit de aard alleen die bedrijven tot het openbare type over kunnen gaan, die d e a l g e m e e n e b e h o e f t e n verzorgen. De vele behoeften, die aan de individueele eigenaard der menschen ontspringen, zullen wel nauwelijks in de algemeen maatschappelijke distributie kunnen worden opgenomen. Hoe dit ook zij, dit is niet principieel. Hoofdzaak is, dat het algemeene groeiproces van het communisme is afgebakend, terwijl de bijzondere schakeeringen door de practijk van het leven zullen worden gevormd.

i. Gemengde bedrijven.

Ter voorkoming van misverstand dient nu echter nog even gewezen te worden op een complicatie, die de vermaatschappelijking der distributie voor het vaststellen der uitbetalingsfactor met zich mee brengt. Het gaat om het feit, dat deze vermaatschappelijking ook bedrijven tot het openbare type brengt, die niet uitsluitend voor de individueele consumptie werken. Zoo bijvoorbeeld een electriciteitswerk. Voor zoo ver het licht en krachtstroom in de woonhuizen levert, werkt het voor de individueele consumptie. Voor zoo ver de electriciteit echter in de verschillende bedrijven overgaat, fungeert ze als g r o n d s t o f . Als zoodanig moet ze dus bij de berekening van de productietijd der producten in rekening worden gebracht. M.a.w.: het electriciteitswerk MAG hier NIET "gratis" leveren. Uit dien hoofde mag bijvoorbeeld ook nooit het g o e d e r e n transport onder het "nemen naar behoefte" vallen, want een product is niet eerder verbruiksgoed, dan wanneer het ter bestemder plaatse is.

Deze bedrijven, die voor de individueele consumptie het "nemen naar behoefte" verwezenlijken en anderzijds hun product als productiemiddel of als grondstof in het productieproces laten verbruiken, noemen we g e m e n g d e b e d r i j v e n . Het ligt voor de hand, dat hun aantal groeit, hoe meer de individueele distributie vermaatschappelijkt wordt.

Het is nu maar de vraag, welke complicatie's dit voor de uitbetalingsfactor meebrengt, want het verbruik van de gemengde bedrijven komt niet geheel ten laste van de "sociale onkosten", maar alleen voor dat deel, dat "gratis" werkt.

Zoodra de AMA - begrooting ook gemengde bedrijven heeft, omvat ze eenerzijds een opgave, hoeveel productiemiddelen en grondstoffen aan de samenleving onttrokken worden en anderzijds hoeveel productiemiddelen en grondstoffen weer door hen in het productieproces worden doorgegeven. Door een eenvoudige aftrekking vinden we dan, hoeveel productiemiddelen en grondstoffen nog ten laste van de "sociale onkosten" komen.

Voor wie van formules houdt, willen we het bovenstaande in de uitbetalingsfactor tot uitdrukking brengen. En wie er niets voor voelt, die slaat het over, want er staat precies hetzelfde, maar alleen in een andere "taal".

Noemen we het verbruik aan productiemiddelen en grondstoffen van de AMA - begrooting $(P_o + G_o)$ en het in de productie doorgegeven bedrag $(P'_o + G'_o)$ dan is de AMA - begrooting alleen nog maar belast met een bedrag van

$$(P_o + G_o) - (P'_o + G'_o)$$

Dienovereenkomstig wordt daarmee de uitbetalingsfactor:

$$U = \frac{A - \left\{ (P_o + G_o) - (P'_o + G'_o) \right\}}{A + A_o}$$